

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سیاسی علوم و حقوق دانشکده

ارشد کارشناسی درجه دریافت جهت نامه پایان

روابط بین الملل

موضوع:

تأثیر ژئوپلیتیک کردستان عراق بر سیاست خارجی آمریکادر عراق و ترکیه

(۲۰۱۲-۲۰۰۳)

استاد راهنما:

دکتر حسین دهشیار

استاد مشاور:

دکتر دهقانی فیروزآبادی

نگارنده:

خضر خدیری وریک

سال تحصیلی:

شهریور ۹۲

"تقدیرم"

پروردگارا:

نه مر توانم موهاییشاخ که در راه غربت مع سفید شدند، سیاه کنم و نه برادر دست هاربیننه یسته شاخ که نمره رتلاثر
برادر افتخار مع است، مرهم دلرم، پسر توفیقم ده که هر لفظه شکر گزار شاخ باشم و ثانیه هار عمرم را در عمار دست
بودنشاخ بگذرانم.

و تقدیرم به سه وجود مقدر

آشاخ که ناتوان شدند تا به توانایر برسم...

موهاییشاخ سفید شد تا رو سفید شوم...

و عاشقانه سوختند تا گرما بفرسودم و رو شکر راهم باشند...

پدرم

مادرم

برادر و خواهرم

تقدیر و تشکر:

بدون شک این کار با وجود نواقص متعددی که ناشی از ضعف آگاهی من می باشد، بدون همراهی، مساعدت و پشتیبانی استادان گرامی ای که حضور گرم نورانی شان مشوق ادامه راه و تلاش افزونتر است، امکان پذیر نبود. بر خود واجب می دانم سپاس همیشگی خود را از استاد گرامی جناب آقای دکتر دهشیار که با راهنمایی های ارزشمندشان الگویی والا را عرضه نموده اند، اعلام کنم. از استاد ارجمند جناب آقای دکتر دهقانی فیروزآبادی نیز که زحمت مشاوره این کار را متقبل شدند، بی نهایت سپاسگزارم. همچنین حضور گرانبهای جناب آقای دکتر ولدنی به عنوان استاد محترم پژوهش، ارج می نهم و در پایان، از تمام زحمات دوست عزیز و گرامیم جناب آقای احسان نیک پی به خاطر ویرایش و اصلاح اضافات این پایان نامه، صمیمانه تقدیر و تشکر می کنم.

چکیده

پس از تحولات ۲۰۰۳ عراق، اقلیت‌ها و گروه‌های درون سرزمینی به بازیگران مطرح در صحنه‌ی سیاسی این کشور و منطقه تبدیل شدند. تغییرات ژئوپلیتیکی به وجود آمده باعث قدرت‌گیری کردها، شیعیان و به حاشیه رفتن سنیان شد که شطرنج سیاسی عراق را به کلی با گذشته‌ی آن متغییر نمود. فاز اول سیاست خارجی آمریکا در قبال عراق ایجاد یک دولت متحد مرکزی و سکولار خود بود. ولی اوضاع پیچیده عراق تغییر این رویکرد و اجرای فاز دوم سیاست آمریکا (پی‌گیری اهداف از طریق مدخل‌های کوهنی) در عراق را ملزم می‌نمود. در این میان کردها به خاطر ویژگی‌های مهم ژئوپلیتیکی و استراتژیکی در عراق و منطقه، مورد توجه ویژه‌ی دستگاه سیاست‌گذاری ویژه‌ی آمریکا قرار گرفتند. در این نوشتار، ضمن بررسی ژئوپلیتیک کردستان عراق، تاثیرات این منطقه بر سیاست خارجی آمریکا از سال ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۲ مورد بررسی قرار گرفته است. شرح و بسط سوال اصلی این نتیجه را در پی داشته که بعد از شکست فاز اول سیاست‌های اعمالی آمریکا در عراق، این کشور به منظور اجرای فاز دوم سیاست‌های خود به سمت اهرم‌کرد رفته و تا حدودی توانسته سیاست خارجی خود را در عراق از راه کردها دنبال کند. می‌توان نتیجه‌ی آن را در تدوین قانون اساسی سکولار، مسائل مربوط به انرژی، امنیت اسرائیل، مهار گروه‌های مخالف و ... مشاهده نماییم. علاوه بر این، آمریکا تا حدود زیادی توانسته اهداف خود را در ترکیه از راه اهرم‌کردهای عراق دنبال کند، که می‌توان به حرکت ترکیه به سمت دموکراسی با احتیاط در رابطه با حل مسئله کرد در این کشور، مهار کردهای ترکیه و همکاری بیشتر ترکیه با آمریکا در مسائل منطقه‌ای اشاره کرد.

واژگان کلیدی: ژئوپلیتیک کردستان عراق، سیاست خارجی آمریکا، منطقه‌ی فشار، مدخل کوهنی، عراق، ترکیه

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
فصل اول: کلیات	
۱۱	۱- بیان مسئله
۱۲	۲- سوال اصلی
۱۲	۳- فرضیه ی اصلی
۱۲	۴- تعریف عملیاتی متغیرها
۱۴	۵- تعریف مفاهیم
۱۵	۶- سوابق پژوهش
۱۷	۷- هدف پژوهش
۱۷	۸- ضرورت های انجام پژوهش
۱۹	۹- روش پژوهش
۱۹	۱۰- موانع و مشکلات
۱۹	۱۱- سازماندهی پژوهش
۲۰	منابع فصل

فصل دوم: چارچوب نظری ژئوپلیتیک

۲۲	۱- ژئوپلیتیک
۲۲	۱-۱- تعریف ژئوپلیتیک
۲۷	۱-۲- مفاهیم اساسی در ژئوپلیتیک
۳۶	۲- تحولات ژئوپلیتیک
۳۶	۲-۱- دوران تفوق
۴۰	۲-۲- دوران انزوا
۴۲	۲-۳- دوران احیاء
۴۶	۳- نظریه های ژئوپلیتیک و سیاست خارجی
۴۶	۳-۱- فردریک راتزل و نظریه ارگانیسم
۴۸	۳-۲- آلفرد تایرماهان و نظریه قدرت دریایی
۵۱	۳-۳- سر هلفورد مکیندر و نظریه قلب زمین
۵۴	۳-۴- نیکلاس اسپایکمن و تئوری ریمیلند

۵۵	۳-۵- کوهن و ژئوپلیتیک نظام جهانی.....
۵۵	۳-۶- جفری کمپ- بیضی انرژی استراتژیک، هارتلند انرژی.....
۵۷	۴- عوامل مؤثر در ژئوپلیتیک.....
۵۸	۴-۱- عوامل ثابت.....
۶۴	۴-۲- عوامل متغیر.....
۶۸	۵- عناصر ژئوپلیتیکی.....
۷۰	نوار های شکننده کوهن: تطبیق آن بر عراق.....
۷۳	منابع فصل.....

فصل سوم: ژئوپلیتیک کردستان عراق

۷۹	۱- جایگاه کردستان در نظریه های ژئوپلیتیک.....
۷۹	۱-۱- اهمیت کردستان در نظریه مکیندر (هارتلند).....
۸۱	۲-۱- آلفرد تایرماهان - نظریه قدرت دریایی.....
۸۲	۳-۱- جایگاه کردستان در نظریه اسپایکمن.....
۸۳	۳-۱- جایگاه کردستان در نظریه ماینگ- معیارهای انسانی.....
۸۳	۴-۱- کوهن و ژئوپلیتیک نظام جهانی.....
۸۴	۳-۱- جفری کمپ و نظریه بیضی انرژی.....
۸۵	موقعیت ژئوپلیتیکی کردستان در خاورمیانه.....
۸۶	موقعیت ژئوپلیتیکی و استراتژیکی حکوت حریم کردستان در عراق و منطقه.....
۸۷	۲- جغرافیای انسانی کردها.....
۹۲	عوامل ثابت در ژئوپلیتیک کردستان عراق.....
۱۰۳	۴- عوامل متغیر در ژئوپلیتیک.....
۱۰۹	۴-۴- نهاد های سیاسی و اجتماعی.....
۱۱۷	۵- ژئومیلیتاری.....
۱۲۰	۶- تحلیل ژئوپلیتیک کردستان عراق براساس مدل کوهنی.....
۱۲۴	۷- کردستان عراق و وزن ژئوپلیتیکی.....
۱۲۷	منابع فصل.....

فصل چهارم: تأثیر ژئوپلیتیک کردستان عراق بر سیاست خارجی آمریکا در عراق

۱- بخش اول

- ۱-۱- خاورمیانه و سیاست بین الملل ۱۳۴
- ۱-۲- سیاست خاورمیانه ای آمریکا ۱۳۷
- ۱-۳- استراتژی تغییر و آزادی به جای ثبات و امنیت (سیاست اشاعه) ۱۳۸
- ۱-۴- طرح خاورمیانه بزرگ ۱۴۰
- ۱-۵- سیاست خارجی آمریکا در عراق ۱۴۲

۲- بخش دوم

ظرفیت های ژئوپلیتیکی کردستان عراق در تاثیرگذاری بر سیاست خارجی آمریکا در عراق (۲۰۰۳-۲۰۱۲)

- ۱-۲- تثبیت فدرالیسم به عنوان راهکار سیاست اشاعه ۱۴۸
- ۲-۲- تصویب قانون اساسی مردم سالار ۱۵۰
- ۲-۳- کنترل جریان های نفت ۱۵۷
- ۴-۲- ایجاد موازنه بین شیعیان و سنی ها از طریق کردها ۱۶۱
- ۵-۲- کاهش حساسیت ها نسبت به حضور اسرائیل در منطقه از سوی دنیای عرب و منطقه (تامین امنیت) ۱۶۴
- ۶-۲- بحران سوریه ۱۷۰
- منابع فصل ۱۷۱

فصل پنجم: تاثیر ژئوپلیتیک کردستان عراق بر سیاست خارجی آمریکا در ترکیه

بخش اول

- ۱- روابط آمریکا با ترکیه ۱۷۵
- ۱-۱- ترکیه و طرح خاورمیانه بزرگ - اهداف آمریکا در ارتباط با ترکیه ۱۷۷
- ۲-۱- ترکیه به عنوان الگو ۱۸۰

بخش دوم

۲- ظرفیت های ژئوپلیتیکی کردستان عراق در تاثیرگذاری بر سیاست خارجی آمریکا در ترکیه (۲۰۰۳-۲۰۱۳)

- ۱-۲- کردهای ترکیه ۱۸۲
- ۱-۱-۲- نحوه ی شکل گیری مسئله ی کرد در ترکیه ۱۸۲
- ۲-۲- دولت ترکیه ۱۹۰
- ۱-۲-۲- دموکراسی با احتیاط در ترکیه: حل مسئله ی کرد / جذاب کردن الگو ۱۹۰

۱۹۴.....	۲-۲-۲- مه‌ار سیاست خارجی اسلام گرایان.....
	۲-۳- کردستان عراق و مه‌ار سیاست خارجی اسلام گرایان در
۱۹۷.....	ترکیه.....
	۲-۴- چرا ترکیه با آمریکا و اسرائیل قطع رابطه نمی
۱۹۹.....	کند؟.....
۲۰۲.....	منابع فصل.....
۲۰۵.....	نتیجه گیری.....
۲۰۵.....	الف) عراق.....
۲۰۹.....	ب) ترکیه.....
۲۱۳.....	منابع.....

فصل اول

کلیات

۱- بیان مسئله

پس از تحولات ۲۰۰۳ عراق، اقلیت های درون سرزمینی به بازیگران مطرح در صحنه ی سیاسی این کشور و منطقه تبدیل شدند. تغییرات ژئوپلیتیکی به وجود آمده سبب قدرت گیری کردها، شیعیان و به حاشیه رفتن سنیان شد و شطرنج سیاسی عراق را به کلی دگرگون کرد. آمریکا که با هدف ایجاد یک دولت متحد مرکزی و سکولار فاز اول سیاست های خود را به اجرا گذاشت. اما ملزومات سیاسی عراق، باعث تغییر رویکرد و اجرای فاز دوم سیاست آمریکا (پی گیری اهداف از طریق مداخله های کوهنی) در عراق شد. در این میان کردها به خاطر داشتن ویژگی های مهم ژئوپلیتیکی و استراتژیکی در عراق و منطقه، مورد توجه ویژه دستگاه سیاست گذاری آمریکا قرار گرفتند. این کشور سیاست های اعمالی خود را در عراق و تا حدودی در ترکیه، از طریق کارت کردی اجرایی نمود.

در واقع، برخلاف انتظار آمریکا فاز اول روند دولت سازی در عراق با شکست مواجه شد و احزابی قدرت و پوست های کلیدی عرصه سیاسی عراق را در دست گرفتند که از یک سو مخالف سیاست خارجی آمریکا در منطقه بودند و از سوی دیگر، روابط نزدیکی با حکومت ایران داشتند. مهمترین عامل شکست فاز اول سیاست های آمریکا در عراق بحران های دیرینه و لاینحل موجود در صحنه ی سیاسی عراق نظیر ضعف تاریخی تشکیل دولت ملی به معنای واقعی کلمه و تداوم این بحران در شرایط کنونی بود. همچنین تحولات جدید در منطقه و شروع جنبش های تحول خواه سبب زیر سوال رفتن جایگاه قدرت آمریکا در منطقه گردید و این باور را قوت بخشید که آمریکا از یک سو در عراق برای حفظ نفوذ و موقعیت خود از مداخله ها موجود در عراق استفاده کند و از سوی دیگر برای تقویت جایگاه هژمونیک اش در خاورمیانه، باید استراتژی تغییر و آزادی را جایگزین استراتژی حفظ ثبات و امنیت نماید. بنابر این ویژگی های ژئوپلیتیکی کردستان عراق همچون: تراکم جمعیت کردها در شمال عراق و پیوستگی و مجاورت آن با دیگر مناطق کردنشین کشورهای همسایه، داشتن منابع انرژی، گرایشات سکولاریستی رهبران کردستان عراق، وجود ثبات نسبی در شمال عراق، داشتن روابط نزدیک با اسرائیل و ... به باور دولت مردان آمریکایی می تواند تسهیل کننده ی سیاست خارجی آمریکا در عراق و ترکیه باشد. آمریکا با استفاده از این اهرم فشار (منطقه کردستان عراق) می

تواند در شکل دادن به سیاست این دو کشور (عراق و ترکیه) نقش آفرینی نماید و بنا به اظهارات جی گارنر نخستین فرماندار آمریکایی در عراق: کردستان در این سده می تواند به عنوان سکوی پرتاب آمریکا در خاورمیانه عربی عمل کند.

تغییرات به وجود آمده، این امکان را برای منطقه کردستان عراق به وجود آورد تا با استفاده از ویژگی های ژئوپلیتیکی خود در منطقه حساس خاورمیانه، در بغداد و آنکارا سیاست خارجی آمریکا در دو سطح داخلی و خارجی، تحت تاثیر خود قرار دهد. به هر حال، با عنایت به تحولات جدید در عراق و منطقه به بررسی تاثیرات ژئوپلیتیک کردستان عراق بر سیاست خارجی آمریکا در عراق و ترکیه از سال ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۳ خواهیم پرداخت.

۲- سوال اصلی:

ژئوپلیتیک کردستان عراق بعد از سقوط صدام چه تاثیری بر عملکرد آمریکا در عراق و ترکیه داشته است؟

۳- فرضیه ی اصلی:

ویژگی های ژئوپلیتیکی کردستان عراق، تسهیل کننده ی نقش نافذتر آمریکا در تاثیر گذاری بر تدوین سیاست های دو کشور عراق و ترکیه بوده است.

۴- تعریف عملیاتی متغیرها:

با توجه به اینکه در تحقیق، متغیر مستقل به عنوان علت و عنصر تاثیر گذار و متغیر وابسته به عنوان معلول و عنصر تاثیر پذیر، جایگاه های خاص و جداگانه ای را دارا می باشند. «ژئوپلیتیک کردستان عراق» به عنوان متغیر مستقل و «تاثیرات وارده بر عملکرد آمریکا در عراق و ترکیه» به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شده است.

الف - تعریف عملیاتی متغیر مستقل (شاخص سازی) - شاخص های ژئوپلیتیک کردستان

عراق:

• تراکم جمعیت کردها در شمال عراق و پیوستگی و مجاورت آن با سایر مناطق
کردنشین در خارج از عراق

• داشتن منابع انرژی و هیدروپلیتیک

• گرایشات سکولاریستی رهبران کرد

• وجود ثبات نسبی در شمال عراق و ...

ب - تعریف عملیاتی متغیر وابسته (شاخص سازی) - شاخص های تاثیرات وارده بر
عملکرد آمریکا در عراق و ترکیه:

• شاخص های تاثیر گذاری بر عراق:

• تصویب قانون فدرالیسم

• تصویب قانون اساسی مردم سالار

• کنترل شریان های نفت

• ایجاد موازنه بین شیعیان و سنی ها از طریق کردها - مطرح شدن باب گفتگو و توافق به

عنوان کلید حل منازعات

• کاهش حساسیت ها نسبت به حضور اسرائیل در منطقه از سوی دولت های عربی

• شاخص های تاثیر گذاری بر ترکیه:

• مهار جریانات رادیکال در میان کردها

• دموکراسی با احتیاط در ترکیه: حل مسئله ی کرد/ جذاب کردن الگو

• بازتر شدن فضای دیپلماسی و گفتگو ها در مورد مسئله ی کردهای این کشور،

• انجام اصلاحات در این کشور در رابطه با مسئله ی کردها

• همکاری وسیع تر ترکیه با آمریکا در لیبی، سوریه و ... (مهار سیاست خارجی اسلام گرایان)

۵- تعریف مفاهیم

الف) کردستان عراق: عبارتست از تمام مناطق کردنشین (شیعه و سنی) بهم پیوسته واقع شده در مرزهای بین المللی کشور عراق که عمدتاً در برگیرنده شمال و شمال شرق این کشور است. (کرمی، ۱۳۸۹: ۵)

ب) عراق عرب: عبارتست از تمام مناطق عرب نشین (شیعه و سنی) بهم پیوسته واقع شده در مرزهای بین المللی کشور عراق. (کرمی، ۱۳۸۹: ۵)

ج) ژئوپلیتیک: ساده ترین تعریفی که جغرافیدانان از جغرافیای سیاسی و ژئوپلیتیک کرده اند این است که «جغرافیای سیاسی» اثر تصمیم گیری های سیاسی انسان را روی چهره و اشکال جغرافیایی مربوط به محیط انسانی همچون حکومت، مرز، مهاجرت، ارتباطات، توزیع، نقل و انتقال و غیره مطالعه می کند. در واقع «ژئوپلیتیک» به مطالعه اثر عوامل جغرافیایی روی سیاست های دگرگون شونده جهانی می پردازد و در این راستا به نظر می رسد ژئوپلیتیک عمده توجه خود را روی اشکال دگرگون شونده سلسله مراتب قدرت در جهان که خود دستاورد بازیهای سیاسی جهانی قدرت است، تمرکز میدهد. به گفته دیگر، ژئوپلیتیک از جهتی عبارتست از: مطالعه ترتیب و توالی قدرت در جهات سیاسی تقسیم شده و از هم گسیخته؛ مطالعه ای که هم شکل جهانی این ترتیب و توالی را در نظر دارد و هم اشکال منطقه ای آن را بررسی می کند (مجتهدزاده، ۱۳۷۷: ۱۶۵)

د) سیاست خارجی: منظور از سیاست خارجی مجموعه نگرش و روش هایی اعمال شده در مناسبات خارجی، نگاه و رفتار یک کشور به خارج و نحوه برخورد جهان با آن کشور خاص است. عوامل تاثیر گذار بر شکل دهی به سیاست خارجی یک کشور بسیار متفاوت است، در این میان ویژگی های ژئوپلیتیکی کشورها همواره به عنوان یکی از عوامل تاثیر گذار بر سیاست خارجی محسوب شده اند. نکته قابل توجه اینجاست که ژئوپلیتیک درباره زمین و مرز و محدوده به معنای عام است و سیاست خارجی در مورد زمین، مرز و رفتار سیاسی می باشد.

بنابراین طبیعتاً همپوشانی وسیع و گسترده بین این دو حوزه وجود دارد. در کل، سیاست خارجی را نباید از زاویه محدود مناسبات اداری نگریست. (سجادپور، ۱۳۸۴: ۱۳۶) چنانچه کشوری نتواند به صورت مستقل یک طرح یا استراتژی از پیش طراحی شده ای در قبال سایر بازیگران خارجی جهت دستیابی به یک سلسله اهداف معین داشته باشد، نتیجه اش عدم استقلال و پیوستگی سیاست خارجی کشور اولیه به کشورهای دارای نفوذ و قدرت می باشد.

ه) نوارهای شکننده: مناطقی که شکنندگی داخلی آنها به واسطه فشار قدرت های مهم از حوزه های رقیب تشدید می شود. (کوهن، ۱۳۸۷: ۷۸)

و) مناطق فشار: مناطقی که به واسطه اختلافات داخلی و مداخله کشورهای همسایه از هم پاشیده شده اند. (کوهن، ۱۳۸۷: ۸۷)

ز) مدخل ها: مناطقی که به عنوان پلی میان حوزه ها، مناطق یا کشورها عمل می کنند. (کوهن، ۱۳۸۷: ۸۷)

ک) وزن ژئوپلیتیکی: عبارت از ثقل نیروها و عوامل مثبت و منفی موثر در قدرت ملی یک کشور است. به عبارتی، جمع جبری عوامل قدرت ملی می باشد. از برخی عوامل نظر بیسوادی، فقر، سوانح طبیعی، بی ثباتی سیاسی و نظایر آن در قدرت ملی نقش منفی ایفا می کنند و در نقطه مقابل برخی از عوامل نظیر سواد، درآمد، سرانه بالا، فقدان سوانح، ثبات سیاسی، سطح علمی و تکنولوژیکی بالا و نظایر آن نقش مثبت در قدرت ملی ایفا می کنند. از این رو در برآورد وزن ژئوپلیتیکی، به نقش عوامل و متغیرهای موثر در قدرت ملی باید توجه شود. وزن ژئوپلیتیکی موقعیت یک کشور و یا منزلت آن را در مجموعه ای از کشورها و یا در سیستم ژئوپلیتیک جهانی و منطقه ای نشان می دهد. (حافظ نیا، ۱۳۸۵: ۱۰۹)

۶- سوابق پژوهش

جستجو در مراکز آموزش عالی و کتابخانه ها جهت یافتن کتاب ها، مقالات و پایان نامه های مناسب در راستای موضوع تحقیق، مشخص ساخت که در خصوص مسائل کردستان عراق مطالب زیادی به رشته ی تحریر در نیامده است که شاید مهم ترین دلیل آن، نوپا بودن

موجودیت آن باشد. منابع موجود، به غیر از کتاب ژئوپلیتیک کردستان عراق، موضوع و مسائل مربوط به کردستان را به صورت کلی بررسی کرده است. نمونه هایی از مطالعاتی که پیرامون موضوع، انجام گرفته است عبارتند از کتاب هایی با عناوین ذیل:

۱- حمید رضا محمدی و حسین خالدی، "ژئوپلیتیک کردستان عراق"

اگرچه عنوان این کتاب مختص کردستان عراق است؛ اما این نویسندگان در مبحث ژئوپلیتیک، کل مناطق کردنشین را بررسی کرده اند. به گفته ی نویسندگان هدف عمده در تحقیق انجام شده بررسی تاثیرات خودگرانی کردهای شمال عراق بر کردهای همجوار است. این کتاب در هشت فصل سازماندهی شده و توانسته تا حدود زیادی هدف عنوان شده را تحلیل نمایند.

۲- سائول برنارد کوهن، "ژئوپلیتیک نظام جهانی"

این کتاب تغییرات چشمگیر ایجاد شده از سوی نیروهای ایدئولوژیکی و اقتصادی پس از جنگ سرد را در کانون توجه خود قرار داده است. کوهن این نیروها را در چهارچوب زمینه های انسانی و فیزیکی خود مورد توجه قرار داده و تاثیر جغرافیایی آنها بر سیاست خارجی و روابط بین الملل را بررسی می کند.

از سوی دیگر نویسنده با نگاهی جهانی به سلسله مراتبی از واحدهای ژئوپلیتیکی - واحدهای فرو ملی، کشورهای ملی و شبه کشورها و نیز مناطق ژئوپلیتیکی و حوزه های ژئواستراتژیک - به بررسی ژئوپلیتیک و توضیح اصلاحات، ساختارها و تئوری های این حوزه می پردازد. کوهن، خاورمیانه را به نوارهای شکننده ای تشبیه می کند که به خاطر فشار های وارده بر آن در شمال و جنوب، مدخل ها و مناطق فشاری از آن سر برآورده که شطرنج سیاسی کشورهای خاورمیانه را مناقشه آمیز کرده است. این پژوهش بیشتر بر اساس فصل یازدهم این کتاب تدوین شده است.

۳- "Mehrdad Izady, "The Kurds"

این کتاب نیز همانند بسیاری کتب مشابه (کتاب های مک داوول، رندل، زکی، رمزی) به مسائل مختلف جغرافیایی، سیاسی، اجتماعی و تاریخی کردستان پرداخته و بصورت مختصر نیز مسائل ژئوپولیتیکی کردستان عراق را بررسی کرده است.

همچنین مقالات مختلفی نیز در رابطه با کردستان عراق نگاشته شده اند که هر کدام بعدی خاص از مسائل این سرزمین را مورد بررسی قرار داده اند. نمونه هایی از این مقالات عبارتند از:

۴- مراد کاویانی، "تحلیل ژئوپولیتیکی تحولات کردستان عراق"

در این مقاله، تحولات کردستان عراق و قدرت گیری کردها را تابعی از همکاری های گسترده ی کردها با نیروهای فرامنطقه ای به ویژه آمریکا می داند؛ به باور نویسنده تداوم حضور پررنگ کردها در صحنه ی سیاسی عراق وابسته به حمایت های آمریکا می باشد.

۵- MICHAEL M. GUNTER, "The Five Stages of American

"Foreign Policy towards the Kurds

بنابراین از منظر وی، آمریکا سیاست خارجی روشنی در قبال کردها ندارد. زیرا آنها در چهار کشور پراکنده اند و هریک از آنها ملزومات خاص خود را دارند. آمریکا کردها را به دو طیف کردهای خوب و کردهای بد تقسیم کرده است که کردهای عراق و ایران در طیف کردهای خوب و کردهای سوریه و ترکیه در طیف کردهای بد قرار دارند.

۷- هدف پژوهش

- پر کردن خلاهای علمی در این زمینه برای برنامه ریزی های بهتر
- بررسی وزن ژئوپولیتیکی کردستان عراق؛
- کمک به بالا رفتن امنیت ملی کشور از طریق شناسایی تهدیدات جدید و در نهایت درک بهتر محیط امنیتی کشور

۸- ضرورت های انجام پژوهش

حادثه یازده سپتامبر ۲۰۰۱، تروریسم و مبارزه با بنیادگرایی را به عنوان پارادایم مسلط در سیاست خارجی آمریکا مطرح نمود. عملکرد آمریکا در بستر جهانی با حملات پیش‌دستانه به عراق و افغانستان و ایجاد بازدارندگی (گسترش سپر دفاع موشکی) و جایگزینی استراتژی تغییر و آزادی به جای استراتژی حفظ ثبات و امنیت تغییر کرد. نتیجه این رویکرد سبب افزایش حضور آمریکا در حاشیه مرزهای امنیتی ایران و گسترش ایران‌هراسی در منطقه گردید. این تحولات در حوزه امنیتی ایران همچون عراق باعث قدرت‌گیری بازیگران فراملی (کردها) و تاثیرگذاری افزون‌تر آنها شد.

به هر حال، کردستان عراق که از سال ۱۹۹۱ در زیر چتر امنیتی سازمان ملل قرار گرفته است، با سقوط صدام، به بازیگری برتر در صحنه تحولات داخلی عراق و تحولات منطقه‌ای تبدیل شده است. کردستان عراق با حربه تقویت کردهای سوریه، اثرگذاری بر فرایند صلح در ترکیه، انعقاد قراردادهای مستقیم با شرکت‌های خارجی، ایجاد نمایندگی در کشورهای اروپایی برای لابی‌گری جایگاه خود را در به اندازه یک شبه دولت ترقی داده است. بنابراین، برای درک بهتر محیط امنیتی و برنامه‌ریزی بهتر در این زمینه و تقویت منابع علمی موجود باید به وزن ژئوپلیتیکی بازیگران فراملی توجه بیشتری شود.

بدینسان:

- شناخت بازیگران فراملی در عراق و بازشناسی وزن ژئوپلیتیکی آنها براساس وضعیت جدید
- درک و شناخت بهتر تحولات جدید منطقه و پتانسیل‌های اثرگذاری آنها بر وضعیت قومیت‌ها
- شناسایی تهدیدات امنیتی پیش‌رو و خنثی کردن و انجام برنامه‌ریزی‌های درست برای حل آن
- شناخت بهتر سیاست خارجی آمریکا در منطقه خاورمیانه

- شناخت ابزارهای اجرایی سیاست خارجی آمریکا در منطقه و کنترل کردن و مقابله با

آن

لازمه‌ی مورد توجه قرار گرفتن هستند

۹- روش پژوهش

روش بکار گرفته در این پژوهش، توصیفی - تحلیلی بوده و از منابع کتابخانه‌ای شامل کتب و مجلات تخصصی و منابع اینترنتی معتبر استفاده شده است.

۱۰- موانع و مشکلات

یکی از موانع این پژوهش به این مساله بازمی‌گشت که منابعی که مربوط به ژئوپلیتیک کردستان عراق باشد بسیار محدود بود. همچنین مساله اعتبار سنجی منابع و روزآمد بودن آنها در کنار محدودیت زمانی که اغلب تحقیقات دانشگاهی با آن روبرو هستند از دیگر مشکلاتی بودند که در انجام این پژوهش نقش داشتند.

۱۱- سازماندهی پژوهش

این پژوهش شامل پنج فصل و نتیجه‌گیری به شرح زیر می‌باشد:

فصل اول: کلیات

فصل دوم: چارچوب نظری (در این فصل تئوریهای ژئوپلیتیک بررسی شده‌اند).

فصل سوم: ژئوپلیتیک کردستان عراق

فصل چهارم: تاثیر ژئوپلیتیک کردستان عراق بر سیاست خارجی آمریکا در عراق

فصل پنجم: تاثیر ژئوپلیتیک کردستان عراق بر سیاست خارجی آمریکا در ترکیه

نتیجه‌گیری

منابع فصل

- پیروز مجتهدزاده (۱۳۷۶)، جغرافیا و سیاست در دنیای واقعیت‌ها نگاهی کوتاه به پاره‌ای از مفاهیم جغرافیای سیاسی و ژئوپلیتیک، ماهنامه اطلاعات سیاسی - اقتصادی، تهران: شماره ۱۲۲ - ۱۲۱.
- حمید رضا محمدی و حسین خالدی (۱۳۹۰)، ژئوپلیتیک کردستان عراق، تهران: نشر انتخاب
- سائول برنارد کوهن (۱۳۸۷)، ژئوپلیتیک نظام جهانی، ترجمه عباس کاردان، تهران: ابرار معاصر.
- محمدرضا حافظ نیا (۱۳۸۵)، ژئوپلیتیک، علم یا گفتمان: یک تردید فلسفی، مجموعه مقالات نخستین کنگره علمی انجمن ژئوپلیتیک ایران، تهران: مرکز مطالعات آفریقا-انجمن ژئوپلیتیک ایران
- محمد کاظم سجاد پور (۱۳۸۴)، ژئوپلیتیک و سیاست خارجی ایران: تداوم و تغییر، مجموعه مقالات نخستین کنگره علمی ژئوپلیتیک ایران، تهران: انجمن ژئوپلیتیک ایران.
- مراد کاویانی راد (۱۳۸۷)، تحلیل ژئوپلیتیکی تحولات کردستان عراق، فصلنامه راهبرد دفاعی، تهران: شماره ۲۰.
- هاشم کرمی (۱۳۸۹)، تحلیل اثر ژئوپلیتیکی کردستان عراق بر وضعیت سیاسی کردهای عراق، فصلنامه‌ی سیاسی و اجتماعی روزه ف، سال پنجم، شماره‌های ۱۴-۱۵-۱۶.
- M. Gunter Michael (۲۰۱۱), The Five Stages of American Foreign Policy towards the Kurds, Insight Turkey Vol. ۱۳/No. ۲/pp. ۹۳-۱۰۶
- Mehrdad Izady (۱۹۹۲), The Kurds: A Concise Handbook, (Taylor & Francis)